

การศึกษาศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน เป้าหมายตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย*

อัมพิกา อมลอย¹

(วันที่รับบทความ: 15 มีนาคม 2565; วันที่แก้ไขบทความ: 22 กรกฎาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 8 สิงหาคม 2565)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย จำนวน 19 ชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนที่ทำให้หัตถกรรมพื้นถิ่นตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย โดยเป็นงานวิจัยภาคสนาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 19 คน ใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการทำหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน จำนวน 95 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) จากนั้นนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสำรวจภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงคุณภาพร่วมกับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ผ่านการบรรยายและตาราง

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการจัดตั้งกลุ่มของชุมชนเป้าหมาย สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ ชุมชนที่มีการจัดตั้งกลุ่ม จำนวน 15 ชุมชน และชุมชนที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม จำนวน 4 ชุมชน ส่วนระดับศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการผลิต มีศักยภาพในระดับดี จำนวน 7 ชุมชน ระดับปานกลาง จำนวน 3 ชุมชน และระดับน้อย จำนวน 5 ชุมชน 2) ด้านการเงิน มีศักยภาพในระดับดี จำนวน 8 ชุมชน ระดับปานกลาง จำนวน 2 ชุมชน และระดับน้อย จำนวน 5 ชุมชน และ 3) ด้านการตลาด มีศักยภาพในระดับดี จำนวน 4 ระดับปานกลาง จำนวน 6 ชุมชน และระดับน้อย จำนวน 5 ชุมชน ซึ่งองค์ความรู้รวมทั้งหลักการอันเป็นผลจากบทความนี้ ทำให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมายนำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทมากยิ่งขึ้น และต่อยอดสู่การสร้างกลไกการสนับสนุนของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของเครือข่ายตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัยต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น, หัตถกรรมท้องถิ่น, ชุมชนตามแนวแกนเมืองมรดกโลก
กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย

* บทความวิจัย, ทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) ประเภท Fundamental Fund (Basic Research) ประจำปีงบประมาณ 2564

¹ อาจารย์, สำนักวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, E-mail: aumpika.amloy@cmu.ac.th

A Study of the Potential for Local Handicraft Management of the Target Communities along the World Heritage Corridor of Kamphaeng Phet, Sukhothai, and Si Satchanalai *

Aumpika Amloy¹

(Received: March 15, 2022; Revised: July 22, 2022; Accepted: August 8, 2022)

Abstract

The purpose of this study is to survey and evaluate the potential of local handicraft management in 19 target communities that represent local handicraft communities along the world heritage corridor of Kamphaeng Phet, Sukhothai, and Si Satchanalai. This is a field study in which 19 community leaders were sampled using a purposive sampling technique, and 95 community members involved in local handicrafts were sampled using a quota sampling technique. Then, bringing the data for qualitative and quantitative analysis and presented the analysis results by descriptive writing and tables to summarize the results.

The results demonstrate that establishing groups of target communities follows two distinct patterns, with fifteen community groups and four ungrouped communities. As for the potential level in the management of local handicraft knowledge of the community in three aspects, there were 1) seven communities with a reasonable production potential, three communities with a medium production potential, and five communities with a low production potential; 2) eight communities with a reasonable financial potential, two communities with a medium financial potential, and five communities with a low financial potential; and 3) Four communities had a reasonable marketing potential, six communities had a medium marketing potential, and five communities had a low marketing potential. The knowledge and principles from this research article made related person aware of the strengths and weaknesses that occurred in the management of local handicraft knowledge of the target communities- furthermore, leading to the development or improvement of management approaches to be more appropriate to the context and creating community support mechanisms to lead to the creative local knowledge management of creative district networks along the world heritage corridor of Kamphaeng Phet, Sukhothai, and Si Satchanalai.

Keywords: Local Handicraft Management, Local Handicraft, Communities along the World Heritage Corridor of Kamphaeng Phet, Sukhothai, and Si Satchanalai

* The research article, Research grants from fundamental fund (basic research) for the fiscal year 2021

¹ Lecturer, Faculty of Architecture, Chiang Mai University, E-mail: aumpika.amloy@cmu.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการรองรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เนื่องจากประกอบด้วย ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรม นำไปสู่การขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลก กล่าวได้ว่า พื้นที่ทั้งสองแห่ง มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะความสำคัญทางด้านหัตถกรรมท้องถิ่น เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ดั้งเดิมของผู้คนในพื้นที่ ระยะแรก มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอยเป็นหลัก ในเวลาต่อมา ได้มีการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ใช้สอย และความสวยงาม หรือเรียกว่า “ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น” ถือว่าเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่สะท้อนกระบวนการความคิดในการออกแบบ การเลือกสรรวัสดุรูปแบบ แสดงให้เห็นลักษณะการใช้สอยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ประวัติศาสตร์ ตลอดจนภูมิปัญญา ซึ่งการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2553) อันเป็นโอกาสสร้างมูลค่าเพิ่มขึ้นให้กับสินค้าและบริการในอนาคตต่อไป

ทั้งนี้ จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดกำแพงเพชร ได้มีการจัดทำข้อมูลเพื่อสมัครเข้าร่วมการประเมินเป็นเครือข่ายสมาชิกเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ขององค์การ UNESCO ผลการประเมิน พบว่า พื้นที่ทั้งสองแห่งไม่สามารถเข้าร่วมเป็นเครือข่ายสมาชิกได้ เนื่องจากยังขาดข้อมูลและผลดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การ UNESCO กำหนดไว้ โดยเฉพาะการศึกษา การวิจัย และการจัดทำระบบฐานข้อมูล นำไปสู่การสนับสนุนให้มีการศึกษาที่มุ่งเน้นประเด็นการสืบค้นฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และสัณฐานเพื่อจัดทำระบบฐานข้อมูลให้สมบูรณ์ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การทำงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่รัฐบาลมุ่งหวังไว้

อย่างไรก็ตาม นอกจากการจัดทำระบบฐานข้อมูลหัตถกรรมท้องถิ่นแล้ว มีข้อสังเกตว่า การศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน โดยเฉพาะกระบวนการในการกำหนดแนวความคิด การวางแผนอย่างเป็นระบบในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านหลักการ ด้านโครงสร้างองค์การ ด้านการติดตาม และด้านอื่น ๆ รวมทั้งการกำหนดวิธีการทำงาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ คือ การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ การแก้ไขปัญหา การพัฒนาต่อยอด และถ่ายทอดไปสู่อนาคต โดยงานหลักสำคัญที่ต้องมีการบริหารจัดการ ได้แก่ งาน เงิน คน บุคคล เวลา และทรัพยากรอื่น ๆ (อรัญ จิตตะเสโน และคณะ, 2555) พบว่า ยังไม่มีปรากฏและเป็นประเด็นที่มีแนวโน้มของจำนวนการศึกษาเพิ่มขึ้นในอนาคต เนื่องจากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนอย่างยั่งยืน (อัมพิกา อ้าลอย, 2564)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น จึงเป็นมูลเหตุปัจจัยของการจัดทำบทความนี้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อยที่ 3 กลไกการสนับสนุนของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของเครือข่ายย่าน ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย ภายใต้แผนงานวิจัยแผนพัฒนาเครือข่ายย่านสร้างสรรค์ ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย องค์ความรู้รวมทั้งหลักการอันเป็นผลจากบทความนี้ เป็นการสร้างความรู้ และความเข้าใจในประเด็นศึกษา ทำให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย นำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทมากยิ่งขึ้น และต่อยอดสู่การสร้างกลไกการสนับสนุนของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของเครือข่ายย่าน ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย จำนวน 19 ชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนที่ทำหัตถกรรมพื้นถิ่นตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนของบทความนี้ หมายถึง การประเมินลักษณะการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน ทำให้ทราบจุดแข็งและจุดอ่อนในการดำเนินงานของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการให้เกิดกระบวนการในการกำหนดแนวความคิด การวางแผนอย่างเป็นระบบ การกำหนดวิธีการทำงาน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบททางธรรมชาติและวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมุ่งเน้นการพิจารณาการบริหารจัดการในฐานะกระบวนการทางวัฒนธรรม กล่าวคือ กระบวนการหรือชุดของการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การสร้างพลังปัญญา และความสามารถให้แก่คนที่มีส่วนร่วมในกระบวนการ การเผชิญปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ในการพัฒนา การมีอำนาจต่อรอง การมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และจัดการตนเองได้ในทุกระดับ รวมไปถึงการพัฒนาทางจิตใจ เพื่อสามารถยกระดับคุณธรรมและจริยธรรม (อัมพิกา อ่ำลอย, 2564) สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

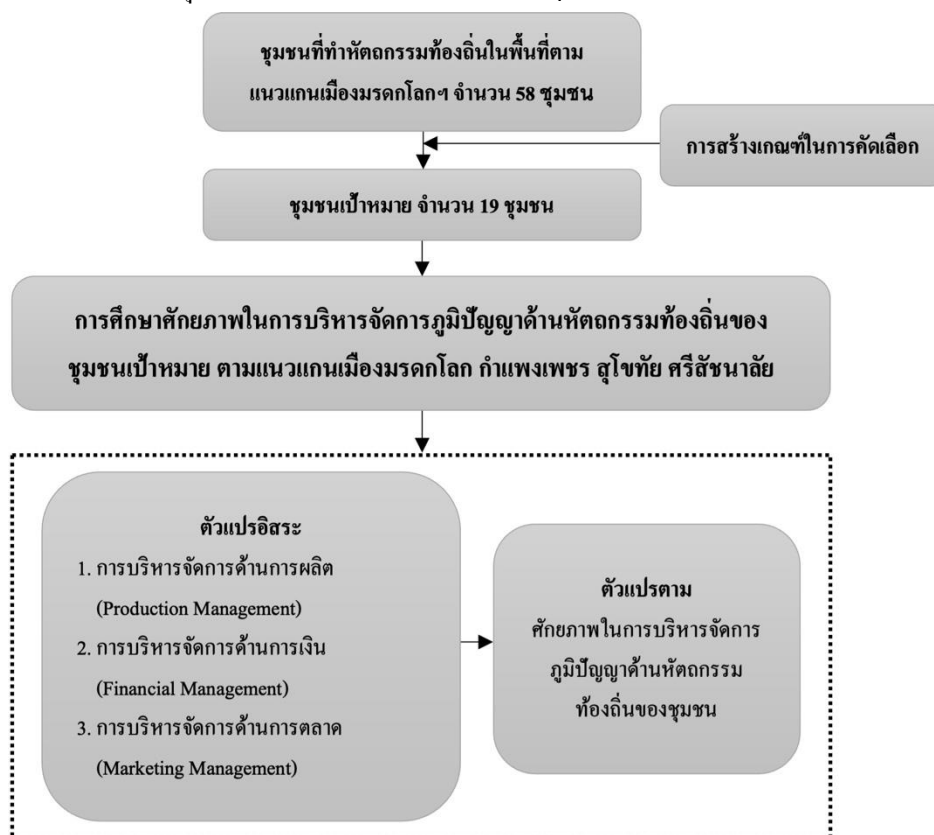
1) การบริหารจัดการด้านการผลิต (Production Management) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางด้านการผลิต เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง

ผู้ดำเนินการต้องมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะ และประเภทของระบบการผลิตแต่ละรูปแบบ รวมถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการออกแบบการผลิตให้เหมาะสม และสอดคล้องกับปัจจัยการผลิตต่าง ๆ (วรรณ โชคบรรดาลสุข กุลยา อนุโลก และวรลักษณ์ ทองประยูร, 2559)

2) การบริหารจัดการด้านการเงิน (Financial Management) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการเงินโดยมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ ต้นทุน ค่าใช้จ่าย ค่าเสื่อม ยอดขาย ภาษี ทรัพย์สิน หนี้สิน ทุน ดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน กำไร และขาดทุน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (คลพิวัฒน์ ปริดาวิภาต และคณะ, 2555)

3) การบริหารจัดการด้านการตลาด (Marketing Management) หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางการตลาด หมายถึง การนำเสนอสิ่งที่สามารถตอบสนองความจำเป็น และความต้องการของคน โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนสิ่งที่น่าสนใจกับสิ่งอื่น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ (นิมิต หิรัญวิจิตรภรณ์ และธีร์ กันโททอง, 2564)

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยตัวแปร และการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้ เป็นการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) มุ่งเน้นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและอาศัยข้อมูลสนับสนุนจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อสำรวจและประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมายใน 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ 1 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย พื้นที่ 2 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และพื้นที่ 3 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร จำนวน 19 ชุมชน ซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนที่ทำหัตถกรรมพื้นถิ่นตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย

ช่วงเวลาในการวิจัย โดยวันเริ่มต้นโครงการ คือ วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ส่วนวันสิ้นสุดโครงการ คือ วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2565

จริยธรรมการวิจัยในคน บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อยที่ 3 กลไกการสนับสนุนของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของเครือข่ายย่าน ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย ภายใต้แผนงานวิจัยแผนพัฒนาเครือข่ายย่านสร้างสรรค์ ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย ได้รับการรับรองการพิจารณาจริยธรรมโครงการวิจัย ตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากลจากคณะกรรมการจริยธรรมในคน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เลขที่ COA No. 020/64 และ CMUREC No. 64/007 วันที่รับรองการพิจารณาจริยธรรม คือ วันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2564 และวันหมดอายุ คือ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สามารถจำแนกออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย หมายถึง ชุมชนที่มีศักยภาพด้านคุณค่าของหัตถกรรมท้องถิ่นในชุมชน เพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนที่ทำหัตถกรรมและตั้งอยู่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกฯ จำนวน 58 ชุมชน โดยการสร้างเกณฑ์ในการคัดเลือก สามารถจำแนกออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1) การพิจารณาคูณสมบัติด้านความสอดคล้องของงานหัตถกรรมท้องถิ่นในชุมชนกับเกณฑ์มรดกโลกที่โดดเด่นในระดับสากล (Outstanding Universal Value) เพื่อคัดเลือกชุมชนที่มีงานหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถเป็นตัวแทนของผลงานชิ้นเอกที่จัดทำขึ้นด้วยการสร้างสรรค์อันชาญฉลาด และเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงหลักฐานของวัฒนธรรมหรืออารยธรรมที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันหรือว่าที่สาบสูญไปแล้ว

2) การพิจารณาคูณสมบัติด้านคุณค่าของงานหัตถกรรมท้องถิ่นในชุมชน เพื่อคัดเลือกชุมชนที่มีงานหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งสามารถแสดงถึงคุณค่า 4 ประการ ได้แก่ คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต คุณค่าทางความงาม และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย

ดังนั้นจำนวนชุมชนเป้าหมายของบทความนี้ มีจำนวนทั้งหมด 19 ชุมชน

การคัดเลือกกลุ่มคนสำหรับทำแบบสำรวจ สามารถจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน ไม่จำกัดเพศ และมีช่วงอายุ 18 – 60 ปี ใช้วิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดจำนวนผู้นำชุมชน 1 คน ต่อ 1 ชุมชน ดังนั้นมีผู้นำชุมชนที่ทำแบบสำรวจ จำนวน 19 คน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนในชุมชน คือ ผู้อาศัยในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน ไม่จำกัดเพศ และมีช่วงอายุ 18 – 60 ปี ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) เป็นการกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จนครบตามจำนวน โควตาตามจุดประสงค์ โดยกำหนดจำนวนประชาชนในชุมชน 5 คน ต่อ 1 ชุมชน ดังนั้นมีประชาชนในชุมชนที่ทำแบบสำรวจ จำนวน 95 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 การบริหารจัดการด้านการผลิต ประการที่ 2 การบริหารจัดการด้านการเงิน และประการที่ 3 การบริหารจัดการด้านการตลาด ส่วนตัวแปรตาม คือ ศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

สามารถจำแนกออกเป็น 2 ชุดเครื่องมือ ได้แก่ แบบสำรวจศึกษาศักยภาพด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนที่ทำหัตถกรรมและตั้งอยู่ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกฯ นำไปสู่การคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ซึ่งสร้างจากตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1) คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้แก่ ความเป็นลักษณะเฉพาะ (Distinctiveness) การดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (Continuity) ความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-esteem) และความสามารถส่วนตน (Self-efficacy)

2) คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต ได้แก่ วัสดุธรรมชาติภายในท้องถิ่น (Local Material) และกรรมวิธีการผลิตที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา (Traditional Production Process)

3) คุณค่าทางความงาม ได้แก่ คุณสมบัติของวัตถุ (The Quality of An Object) ความสมส่วน (Proportion) ความเพลินเพลินใจ (Feeling of Pleasure) และความสัมพันธ์ (Relation)

4) คุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย สามารถจำแนกออกเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย ด้านที่ 1 ประโยชน์ใช้สอยทางด้านกายภาพ เช่น มีคุณภาพตามมาตรฐานที่ชุมชนได้กำหนดไว้ มีขนาดสัดส่วนของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการใช้งาน มีความปลอดภัยในการใช้งาน มีความแข็งแรงและทนทานตามอายุการใช้งาน เป็นต้น ส่วนด้านที่ 2 ประโยชน์ใช้สอยทางด้านจิตใจ เช่น สามารถสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจต่อผู้ซื้อ มีคุณค่ามากกว่าราคาที่จำหน่าย เป็นต้น

ส่วนแบบสำรวจศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย นำไปสู่การคัดเลือกชุมชนต้นแบบ ซึ่งสร้างจากตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง สามารถจำแนกออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

- 1) การบริหารจัดการด้านการผลิต ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมทางด้านการผลิต
- 2) การบริหารจัดการด้านการเงิน ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินกิจกรรม การบริหารสภาพคล่อง การบริหารต้นทุนการประกอบธุรกิจ การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ และการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมทางด้านการเงิน
- 3) การบริหารจัดการด้านการตลาด ได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการประเมินผลการดำเนินกิจกรรมทางด้านการตลาด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สามารถจำแนกออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล (เดือนที่ 1 - 6) ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม การสร้างเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย การสร้างเกณฑ์ในการคัดเลือกชุมชนต้นแบบ และเครื่องมือวิจัย เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม

ขั้นที่ 2 การสำรวจภาคสนาม (เดือนที่ 7 - 9) ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนเป้าหมาย และชุมชนต้นแบบ โดยอาศัยข้อมูลสนับสนุนจากการสำรวจภาคสนามร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม

ขั้นที่ 3 การจัดทำแนวทางการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนต้นแบบ (เดือนที่ 10 - 11) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา นำไปสู่การจัดทำเล่มคู่มือเรื่องการบริหารจัดการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของชุมชนต้นแบบ ตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัย

ขั้นที่ 4 การสรุปโครงการ (เดือนที่ 12) ผู้วิจัยได้สรุปโครงการ โดยจัดทำรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ และจัดทำเล่มคู่มือตามวัตถุประสงค์โครงการย่อยที่ 3 ที่มีคุณภาพ สามารถนำเสนอเนื้อหาผลการดำเนินการวิจัยตามรูปแบบที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

สามารถจำแนกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ซึ่งไม่อยู่ในลักษณะของตัวเลขมาวิเคราะห์ ประกอบด้วย การจัดระเบียบข้อมูล การทำดัชนีหรือกำหนดรหัสของข้อมูล การสร้างบทสรุปผ่านการอธิบายเชิงพรรณนา และการพิสูจน์ความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ และส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการนำ

ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลข ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสำรวจ นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลเชิงร้อยละ โดยใช้โปรแกรม Excel เพื่อสรุปผลการศึกษา

สำหรับการตรวจสอบข้อมูล และการแปลผล ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูล ด้านผู้วิเคราะห์ข้อมูล ด้านการทบทวนข้อมูล ด้านวิธีการเก็บข้อมูล และด้านแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ส่วนการแปลผล ผู้วิจัยใช้การบรรยายและการนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง สามารถจำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การบรรยายด้วยภาษา และการถ่ายทอดของผู้อื่น (General Description) และการแสดงหลักฐานสนับสนุนจากข้อมูล (Specific Description)

สรุปผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์ข้อมูล สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ลักษณะการจัดตั้งกลุ่มของชุมชนเป้าหมาย สามารถจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 ชุมชนที่มีการจัดตั้งกลุ่ม จำนวน 15 ชุมชน และรูปแบบที่ 2 ชุมชนที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม จำนวน 4 ชุมชน

ประเด็นที่ 2 การศึกษาศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย ซึ่งเป็นรูปแบบที่ 1 ชุมชนที่มีการจัดตั้งกลุ่ม จำนวน 15 ชุมชน สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการเงิน และด้านการตลาด โดยใช้การระดับของตัวชี้วัดเรียงลำดับจากมากไปน้อย สามารถจำแนกออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

1) ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในระดับดี (มากกว่าร้อยละ 50) กล่าวคือ มีการจัดตั้งกลุ่มย่อย เพื่อการทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ และมีการแบ่งหน้าที่สมาชิก เพื่อการทำงานด้านนี้อย่างชัดเจน โดยมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของสมาชิกในกลุ่ม

2) ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในระดับปานกลาง (ช่วงร้อยละ 41-50) กล่าวคือ มีการจัดตั้งกลุ่มย่อย เพื่อการทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ และมีการแบ่งหน้าที่สมาชิก เพื่อการทำงานด้านนี้ แต่ต้องปรับปรุงให้มีความชัดเจน หรือมีความเหมาะสมมากขึ้น

3) ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในระดับน้อย (ช่วงร้อยละ 31-40) กล่าวคือ ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มย่อย เพื่อการทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ แต่มีการแบ่งหน้าที่สมาชิก เพื่อการทำงานด้านนี้ตามความเหมาะสม

4) ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นในระดับน้อยมาก (ช่วงร้อยละ 21-30) กล่าวคือ ไม่มีการจัดตั้งกลุ่มย่อย เพื่อการทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ แม้จะมีการแบ่งหน้าที่สมาชิก เพื่อการทำงานด้านนี้ แต่ต้องปรับปรุงให้มีความชัดเจน หรือมีความเหมาะสมมากขึ้น

5) ชุมชนไม่มีศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่น (ช่วงร้อยละ 0-20)

ผลการศึกษา พบว่า ด้านการผลิต มีศักยภาพในระดับดี จำนวน 7 ชุมชน ระดับปานกลาง จำนวน 3 ชุมชน และระดับน้อย จำนวน 5 ชุมชน ด้านการเงิน มีศักยภาพในระดับดี จำนวน 8 ชุมชน ระดับปานกลาง จำนวน 2 ชุมชน และระดับน้อย จำนวน 5 ชุมชน ด้านการตลาด มีศักยภาพในระดับดี จำนวน 4 ระดับปานกลาง จำนวน 6 ชุมชน และระดับน้อย จำนวน 5 ชุมชน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การประเมินศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย

รหัสชุมชน	หัตถกรรม	จำนวนสมาชิก (คน)	ช่วงอายุ (ปี)	ช่วงเวลา (พ.ศ.)	ระดับศักยภาพ		
					การผลิต (ร้อยละ)	การเงิน (ร้อยละ)	การตลาด (ร้อยละ)
พื้นที่ 1 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย							
ชุมชน 01_01	ผ้าทอหมักโคลน	20 – 30	18 – 60	2550 – ปัจจุบัน	57.41	50.00	50.00
ชุมชน 01_02	เครื่องสังคโลก	10 – 20	51 – 60	2550 – ปัจจุบัน	46.30	54.17	50.00
ชุมชน 01_03	ว่าวพระร่วง	10 – 20	51 – 60	2550 – ปัจจุบัน	46.30	50.41	44.44
พื้นที่ 2 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย							
ชุมชน 02_01	สินค้าเกษตรกรรม และผ้าทอ	10 – 20	18 – 60	ไม่ระบุ – ปัจจุบัน	66.67	55.00	46.67
ชุมชน 02_02	กระทงใบลาน	10 – 20	51 – 60	ไม่ระบุ – ปัจจุบัน	53.70	70.83	80.55
ชุมชน 02_03	ปลาดิบเพียนสานใบลาน	5 – 10	51 – 60	ไม่ระบุ – ปัจจุบัน	53.70	58.33	48.89
ชุมชน 02_04	เครื่องปั้นดินเผา	5 – 10	41 – 60 ปี	ไม่ระบุ – ปัจจุบัน	55.55	65.00	43.33

พื้นที่ 3 ชุมชนโดยรอบอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร							
ชุมชน 03_01	เครื่องนอน ขางพารา	10 – 20	18 – 60	2560 - ปัจจุบัน	45.58	47.51	45.04
ชุมชน 03_02	ตะกร้า สานเส้น พลาสติก	20 – 30	18 – 60	2556 - ปัจจุบัน	33.33	33.33	33.33
ชุมชน 03_03	ข้าวแต๋น	20 – 30	18 – 60	2556 - ปัจจุบัน	33.33	33.33	33.33
ชุมชน 03_04	พวงมโหตร	20 – 30	18 – 60	2559 - ปัจจุบัน	66.67	45.33	46.67
ชุมชน 03_05	พระพิมพ์	20 – 30	18 – 60	2559 - ปัจจุบัน	33.33	33.33	33.33
ชุมชน 03_06	น้ำพริกกำแพง พัง	20 – 30	18 – 60	2560 - ปัจจุบัน	33.33	33.33	33.33
ชุมชน 03_07	ผ้าปัก ชาวเมี่ยน	30 – 40	18 – 60	2560 - ปัจจุบัน	63.33	63.33	83.33
ชุมชน 03_08	กระถางปลูก ต้นไม้	10 – 20	18 – 60	2558 - ปัจจุบัน	33.33	33.33	33.33

ที่มา : ผู้วิจัย (2564)

ประเด็นที่ 3 จุดแข็งและจุดอ่อนในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชน
เป้าหมาย

จุดแข็ง สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การบริหารจัดการด้านการผลิต ได้แก่

- การวางแผนขั้นตอนเกี่ยวกับการผลิตหัตถกรรมทั้งในระยะสั้น และระยะยาว
- การเตรียมวัสดุให้เพียงพอต่อการผลิตหัตถกรรม
- การแบ่งหน้าที่สมาชิกในการทำงานด้านการผลิตอย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงกระบวนการทำงานที่มีความต่อเนื่อง
- การประเมินผลการดำเนินการด้านการผลิตหัตถกรรม รวมทั้งการเสนอแนวทางปรับปรุง หรือแก้ไข

2) การบริหารจัดการด้านการเงิน ได้แก่

- การวางแผนการเงินทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
- การแบ่งหน้าที่สมาชิกในการทำงานด้านการเงินอย่างชัดเจน
- การประเมินผลการดำเนินการด้านการเงิน รวมทั้งการเสนอแนวทางปรับปรุง หรือแก้ไข

3) การบริหารจัดการด้านการตลาด ได้แก่

- การประชาสัมพันธ์และโฆษณาสินค้าด้านหัตถกรรม โดยเป็นการสื่อสารข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ นำไปสู่การตัดสินใจแลกเปลี่ยนของลูกค้านั้นได้ตามเป้าหมาย
- การกำหนดกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด โดยเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ ได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การขายโดยพนักงานขายการส่งเสริมการขาย และการตลาดทางตรง
- การประเมินผลการดำเนินการด้านการจำหน่ายหัตถกรรม รวมทั้งการเสนอแนวทางปรับปรุง หรือแก้ไข

จุดอ่อน สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การบริหารจัดการด้านการผลิต ได้แก่

- การพัฒนากระบวนการผลิตให้ดีขึ้น โดยกำหนดกระบวนการ และลำดับในการผลิต ซึ่งกระบวนการที่ดี ควรเป็นกระบวนการที่ใช้เวลาในการผลิตจนกระทั่งออกมาเป็นสินค้า น้อยที่สุด
- การวางแผนสถานประกอบการ โดยพิจารณาตำแหน่งการทำงานของกระบวนการต่าง ๆ ไม่ให้เกิดขวาง นำไปสู่การไหลเวียนของระบบการผลิตที่มีประสิทธิภาพ
- การซ่อมบำรุงเครื่องมือ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตหัตถกรรม ซึ่งการจัดทำแผนการซ่อมบำรุงรักษาอย่างมีประสิทธิภาพ
- การเลือกระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถขนส่งวัตถุดิบได้เหมาะสมกับตารางการผลิต และสามารถส่งมอบสินค้าได้ทันเวลาที่กำหนด

2) การบริหารจัดการด้านการเงิน ได้แก่

- การควบคุมค่าใช้จ่ายงบประมาณ โดยผู้รับผิดชอบฝ่ายการเงินหรืองบประมาณจัดทำระบบบัญชีและวิเคราะห์ต้นทุนด้านต่าง ๆ พร้อมเสนอวิธีการลดต้นทุน เพื่อให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจสามารถดำเนินการพิจารณาอย่างเหมาะสม
- การจัดหาเงินทุน ควรเลือกแหล่งกู้ยืมเงินที่เสียค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด และมีโอกาสที่จะได้รับเงินสดได้ทันตามความต้องการ

3) การบริหารจัดการด้านการตลาด ได้แก่

- การวางแผนการตลาดทั้งในระยะสั้น และระยะยาว
- การแบ่งหน้าที่สมาชิกในการทำงานด้านการตลาดอย่างชัดเจน
- การวิเคราะห์ SWOT เพื่อทำความเข้าใจภาพรวมการดำเนินการของกลุ่ม นำไปสู่การเลือกวิธีการตลาด เพื่อผลักดันธุรกิจให้ไปถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ
- การกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน
- การกำหนดกลยุทธ์ด้านการจัดจำหน่ายและราคา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า จุดแข็งของการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมายในพื้นที่ศึกษา คือ ลักษณะการดำเนินการที่เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง และหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนที่เป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาท้องถิ่น แสดงออกถึงความชำนาญของผู้ผลิต ถือว่าเป็นงานศิลปะที่ตอบสนองประโยชน์ใช้สอย และมีคุณค่าความงาม (วิบูลย์ ธีสุวรรณ, 2553) จึงเป็นการผลิตสินค้าและบริการที่แสดงทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การสร้างสรรคผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่า 4 ประการ ได้แก่ คุณค่าความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น คุณค่าของวัสดุและกรรมวิธีการผลิต คุณค่าทางความงาม และคุณค่าทางประโยชน์ใช้สอย (ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา, 2559)

ส่วนจุดอ่อน คือ แม้ว่าแต่ละชุมชนจะมีการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อการทำงานด้านนี้โดยเฉพาะ และมีการแบ่งหน้าที่สมาชิก เพื่อการทำงานอย่างชัดเจน โดยมีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของสมาชิกในกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ชุมชนส่วนใหญ่ ยังขาดการวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะสถานการณ์โรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยว

สอดคล้องกับการศึกษาผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในประเทศไทย ช่วง พ.ศ.2543-2563 พบว่า การวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ มุ่งเน้นการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันนั้น เป็นประเด็นที่มีแนวโน้มจำนวนการศึกษาเพิ่มขึ้น เนื่องจากองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอย่างยั่งยืน (วิจิต ไชยชนะ เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ, 2558) และเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับบริบทด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (นิมนวล จันทบุญ และเกวลี อ่อนเรือง, 2559) จึงได้รับความสนใจจากกลุ่มนักวิชาการและนักวิจัยหลากหลายสาขา

ยกตัวอย่างเช่น งานวิจัยของ นิภาวรรณ เจริญลักษณ์ (2562) เรื่องการศึกษาการบริหารจัดการภูมิปัญญาของชุมชนคัดสรรในจังหวัดนครปฐม เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนงานวิจัยของ กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค (2563) เรื่องการศึกษาการนำมิติทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนคัดสรรในจังหวัดลำปางและเชียงใหม่เข้าสู่การออกแบบสร้างสรรค์ และงานวิจัยของทวีวัฒน์ จิตติเวชกุล และคณะ (2563) เรื่องการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของชุมชนคัดสรรในจังหวัดนครปฐม

ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนเป้าหมาย ควรพิจารณาทั้งการศึกษาในภาพรวม มุ่งเน้นการสืบค้นฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และสืบทอดเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้ที่ขาดหายไปให้สมบูรณ์ นำไปสู่การเสนอแนะที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นในลักษณะระบบเครือข่าย และสามารถเชื่อมโยงเอกลักษณ์ด้านหัตถกรรมท้องถิ่นกับพื้นที่ศึกษา (สุมาลี จินดาพล และคณะ, 2562) และการศึกษาเฉพาะด้าน ซึ่งไม่ใช่การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเพียงอย่างเดียว หากแต่รวมถึงการพิจารณาลงไปรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (รสา สุนทรายุทธ, 2562) โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ตั้งแต่หน่วยงานจากภาครัฐ เอกชน สถาบันศึกษา ตลอดจนการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน (วัชรพงษ์ ชุมดวง และคณะ, 2562)

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติมา ปัญญาหลง (2564) ได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการร้านค้าของชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็น 4 แนวทาง ได้แก่ 1) การพัฒนาเชิงรุก มุ่งเน้นด้านการวางแผนพัฒนาและการวางแผนกลยุทธ์ 2) การพัฒนาเชิงป้องกัน มุ่งเน้นด้านกระบวนการและการบริหารองค์กร 3) การพัฒนาเชิงแก้ไข มุ่งเน้นด้านการออกแบบนวัตกรรมด้านสินค้าและบริการ 4) การพัฒนาเชิงตั้งรับ มุ่งเน้นด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กล่าวได้ว่า แนวทางการพัฒนาหัตถกรรมนี้ เป็นการปรับปรุงแนวทางรูปแบบดั้งเดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ถือเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้พัฒนาหรือปรับปรุงแนวทางการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับบริบทมากยิ่งขึ้น และต่อยอดสู่การสร้างกลไกการสนับสนุนของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการภูมิปัญญาสร้างสรรค์ของเครือข่ายย่านตามแนวแกนเมืองมรดกโลก กำแพงเพชร สุโขทัย ศรีสัชนาลัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หน่วยงานระดับประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปปรับใช้ต่อยอดการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแนวแกนเมืองมรดกโลกฯ ส่วนองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการ

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท.4 สามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปปรับใช้ต่อยอดการขยายโครงการเพื่อพัฒนาชุมชนอื่น ๆ โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ฯ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการศึกษาข้อเสนอในโครงการวิจัยนี้ เป็นการศึกษาชุมชนเป้าหมาย จำนวน 19 ชุมชน และชุมชนต้นแบบ จำนวน 3 ชุมชนเท่านั้น อาจมีประเด็นอื่นนอกเหนือจากนี้ที่ยังไม่ถูกกล่าวถึง ทั้งนี้ หากการศึกษาในอนาคต ควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาเพิ่มขึ้น และควรค่าแก่การหยิบยกประเด็นนี้มาพิจารณาอีกครั้งเนื่องจากการประมวลความรู้ และศึกษาการบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่น นั้น มีส่วนสำคัญในการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ด้านการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการสร้างกลไกการสนับสนุนของชุมชน เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของชุมชนในบริบทที่กว้างขวางด้วย

นอกจากนี้ ยังควรศึกษาเชื่อมโยงประเด็นในการศึกษากับศาสตร์อื่น ๆ เช่น สถาปัตยกรรมผังเมืองมานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้ได้มุมมองเชิงพื้นที่ที่หลากหลาย และมีความรู้รอบด้านนำไปสู่การสร้างสรรค์กระบวนการศึกษาวิจัยที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ เกียรติวิภาค. (2563). แนวคิดการนำมิติทางวัฒนธรรมสู่การออกแบบสร้างสรรค์ที่สืบสน.

วารสารสถาบันวัฒนธรรม และศิลปะ, 11(2), 18-35.

ชุติมา ปัญญาหลง. (2564). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการร้านค้าชุมชนเพื่อยกระดับให้เป็นร้านค้า

ชุมชนต้นแบบในตำบลสันมะเค็ด อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. วารสารวิชาการและวิจัย

สังคมศาสตร์, 16(3), 55-70.

ชลวิวัฒน์ ปรีดาวิภาค และคณะ. (2555). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจสังหริมทรัพย์

ในภาวะเศรษฐกิจถดถอย. วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, 22(2), 416-426.

ตระกูลพันธ์ พัทธเมธา. (2559). ผลกระทบหัตถกรรมกับการพัฒนาสู่สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.

วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 36(1), 67-80.

ทวีวัฒน์ จิตติเวทย์กุล และคณะ. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ

ส่งเสริมผลิตภาพของชุมชนมหาสวัสดิ์ จังหวัดนครปฐม. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ, 7(1), 41-48.

นิภาวรรณ เจริญลักษณ์. (2562). การจัดการภูมิปัญญาส้มโอนครชัยศรี: การเรียนรู้ และจัดการตนเองตาม

แนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2(2), 28-46.

นิมนวล จันทบุญ และเกวลี อ่อนเรือง. (2559). แนวคิดการจัดการภูมิปัญญาวิถีการวิถีไท.

วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 16(1), 250-263.

- นิคมล หิรัญจิตรภรณ์ และธีร์ กัน โททอง. (2564). การเล่าเรื่องเพื่อสื่อสารการตลาดผ้าทอน้ำแร่ จังหวัดลำปาง. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 11(2), 31-44.
- รสา สุนทรายุทธ. (2562). โครงการวิจัยการออกแบบผลิตภัณฑ์และการบริการสำหรับชุมชนหัตถกรรมท้องถิ่นผ้าจก ไทยวน จังหวัดราชบุรี เพื่อขยายกลุ่มงานผลิตภัณฑ์ออกแบบตกแต่งภายในด้วยนวัตกรรมขึ้นรูปผ้าด้วยแม่พิมพ์ และสิ่งทอสีเขียว. วารสารศิลปกรรมบูรพา, 27-49.
- วรรณนา ไชยบรรดาลสุข กุลยา อนุโลก และวรัลภณ ทองประยูร. (2559). การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าตีนจกไท-ยวนในจังหวัดราชบุรี. วารสารสมาคมนักวิจัย, 21(1), 166-180.
- วัชรพงษ์ ชุมดวง และคณะ. (2562). แผนงานวิจัย การบูรณาการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).
- วิจิต ไชยชนะ เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และบุญเรือง ศรีเหรียญ. (2558). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง. วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 8(2), 58-70.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2553). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน : เอกถัตถ์เฉพาะถิ่น. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 30(1), 163-182.
- สุมาลี จินดาพล และคณะ. (2562). โครงการย่อยที่ 2 โครงการนำร่องต้นแบบการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์พื้นที่โดยรอบตามแนวแกนเมืองมรดกโลก ศรีสัชนาลัย-สุโขทัย-กำแพงเพชร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).
- อริญ จิตตะเสนโน และคณะ. (2555). หลักการ และวิธีการบริหารจัดการชุมชน สงขลา: คณะทำงานจัดการองค์ความรู้ในโครงการวิจัย และพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กร.
- อัมพิกา อำลอบ. (2564). การบริหารจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนในประเทศไทย. วารสารวิชาการการออกแบบสภาพแวดล้อม, 8(1), 170-191.
